

УДК 37.017.92 : 37.015.3 : 133.2

Надійшла 25.09.2017

Т. Г. ТЮРИНА¹, А. М. ЗАЧЕПА² (Львів)

ДУХОВНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ДУХОВНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА (у світлі вчення про ноосферу В. Вернадського)

¹Національний університет «Львівська політехніка»;²Українська академія друкарства <tamaratyurina@yandex.ua>

У статті розглянуто проблеми духовного здоров'я особистості та суспільства у контексті вчення про біосферу та ноосферу В. Вернадського; показано тісний взаємозв'язок і взаємодія між духовним здоров'ям людини і духовним здоров'ям суспільства, цивілізації, планети, оскільки на інформаційно-енергетичному рівні вони є єдиною планетарною системою, активною складовою космопланетарного світу.

Ключові слова: біосфера, ноосфера, людина як єдність космічного і земного начал, гармонійна складова космопланетарного світу, духовність, бездуховність, духовне здоров'я, біополе, інформаційно-енергетична взаємодія.

Вступ. Проблеми духовності, духовного здоров'я особистості, суспільства особливо загострилася у наш час, оскільки від її усвідомлення і розв'язання залежить не тільки життєздатність, життєдіяльність особистості, але й збереження і подальший розвиток людства і цивілізації загалом [3, с. 158].

У контексті концепції біосфери і ноосфери В. І. Вернадського, Людина, Людство, Суспільство, Земля, Всесвіт – це невід'ємні компоненти Єдиної Космопланетарної Системи, усі складові якої знаходяться у сталій інформаційно-енергетичній взаємодії, взаємопроникненні та взаємообміні [4].

Людина – це космопланетарний феномен, єдність космічного і земного начал, мікро і макрокосм одночасно, яка має не тільки фізичне тіло, але й тонкі тіла – біополе – інформаційно-енергетичний каркас, завдяки якому вона тісно взаємопов'язана з навколишнім простором, що й обумовлює їхній взаємовплив одне на одного. З одного боку, біополе людини – це її панцир, захисна сітка, міцність якої залежить від рівня духовності людини, а з іншого – через біополе відбувається інформаційно-енергетична взаємодія людини з космопланетарним світом, насичення соціоприродною і духовною енергією, що, знову такі, обумовлено ступенем духовного розвитку особистості.

Дослідження В. Казначеева і А. Мартинова [5, 6] доводять: чим вища духовність людини, тим сильнішим і більшим навколо неї є шар польового захисту, тим міцніше її біополе, і, відповідно, духовне, психічне, соціальне, фізичне здоров'я людини.

Високий духовний рівень людини перетворює її в активну гармонійну складову космопланетарного світу – відкрити інформаційно-енергетичну систему, яка, здійснюючи інформаційно-енергетичний взаємообмін з Землею, Природою, Космосом, Всесвітом, Сонцем, планетами, зірками, іншими людьми, стає провідником духовної енергії, сприяючи таким чином гармонізації та одухотворенню світу.

У цьому контексті людину, відповідно, можна розглядати як невід’ємну складову Світобудови, яка, перебуваючи у сталих інформаційно-енергетичних взаємозв’язках і взаємодії з космопланетарним світом, сама здійснює інформаційно-енергетичний вплив на довкілля.

Мета статті – показати роль духовності особистості як визначального чинника духовного здоров’я людини, і, відповідно, суспільства (у контексті вчення В. Вернадського).

Теоретична частина. Людський організм – це цілісна інформаційно-енергетична система, яка складається із духовного, психічного і фізичного рівнів, що найтіснішим чином взаємообумовлені, взаємопов’язані і взаємозалежні між собою. Рівновага в цій системі підтримується, в першу чергу, завдяки високому духовному рівню людини. Духовне здоров’я, на думку дослідників (Н. Антоненко, Б. Астаф’єва, Л. Брайко, А. Васильчука, О. Вишневського, М. Гончаренко, В. Гоча, Т. Дичева, В. Жикаренцева, В. Казначеева, Г. Кузнецова, В. Кулініченка, Н. Маслової, Е. Помиткіна, І. Смоквиної, Г. Шевченко) є головним джерелом енергії та життєздатності людини, першоосновою, її фундаментом – наслідком чого є психічне, соціальне і фізичне здоров’я особистості.

Для духовного здоров’я є характерним гармонійний співрозвиток усіх складових системи «людина» – духу, душі й тіла, в їх єдності і взаємодії між собою і у тісній гармонійній інформаційно-енергетичній взаємодії з космопланетарним світом (соціоприродним середовищем і Космосом), оскільки людина, у якій гармонійно розвинуті дух, душа і тіло, більш повноцінно взаємодіє з довкіллям, беручи активну участь в єдиному космопланетарному інформаційно-енергетичному обмінному процесі.

Мислителі різних епох підкреслювали значення духовного здоров’я людини для гармонії, досконалості суспільного життя, еволюції світу, оскільки, як стверджують дослідники, однаковою мірою як людина своїм біополем впливає на космопланетарний простір, змінює його, так і навколишня реальність створює умови для формування духовного здоров’я особистості.

На цей феномен вказують у своїх працях Г. Сковорода, Я. Коменський, П. Юркевич, П. Куліш, Л. Толстой, Р. Штайнер, М. і О. Реріхи, М. Бердяєв, С. Франк, К. Цюлковський, В. Вернадський, О. Чижевський, А. Швейцер, М. Хайдеггер, Е. Фром, А. Маслоу та ін.

Підтвердження цієї ідеї ми знаходимо й у сучасних дослідників (Л. Брайко, А. Васильчука, А. Дмитрієва, Г. Дульнева, І. Підласого, В. Полякова, Т. і В. Тихоплавів, В. Ульшина, Г. Шевченко та ін.), на думку яких, духовно-моральне здоров’я суспільства, суспільний прогрес, здорова екологія планети тісно взаємопов’язані з духовно-моральним здоров’ям кожної окремої людини, її прагненням до духовного зростання, що відбувається за законом: «вдосконалюється частина – вдосконалюється ціле», оскільки на інформаційно-енергетичному рівні – ми єдина система.

У світлі вчення В. Вернадського, здоров’я людини, суспільства, усієї соціальної системи, глобальне здоров’я людства, цивілізації, планети тісно взаємопов’язані і взаємозалежні між собою на інформаційно-енергетичному рівні – як складові єдиного космоорганізму: вони взаємодіють, взаємовпливають і взаємообумовлюють одне одного.

Проблема здоров’я завжди відносилася до найактуальніших питань будь-якої цивілізації, оскільки духовно-моральний рівень, психо-фізичний стан кожної окремої людини впливає і на усю Систему у цілому – на усі рівні буття, і, навпаки, оскільки Людина – Суспільство – Земля – Всесвіт – це єдиний, взаємопов’язаний, динамічний, еволюціонуючий інформаційно-енергетичний космопланетарний організм.

Як вважає А. Маслоу, «покращення здоров'я людини – один з підходів до створення кращого світу». За його словами, «Хворі люди створені «хворою» цивілізацією: вірогідно, «здорових» людей створює «здорова» цивілізація. Водночас не менш істинним є й інше: «хворі» індивіди роблять свою цивілізацію ще більш «хворою», а «здорові» – більш «здоровою» [7, с. 29].

Отже, духовно здорова людина – це активна складова Всесвіту, яка функціонує як відкрита біо-інформаційно-енергетична система, усвідомлює себе невід'ємною складовою Єдиного Цілого – Світобудови, дотримується Всезагальних Духовних принципів, живе у гармонії з собою і космопланетарним світом, що дозволяє людині оптимально функціонувати і успішно самореалізуватися на благо світу, відповідно до свого земного і космічного призначення.

На наш погляд, зрозуміти феномен духовного здоров'я людини можливо тільки з позиції синергетичного, міждисциплінарного підходу до нього, розглядаючи людину як космопланетарну інформаційно-енергетичну систему, єдність духовного і земного начал, органічну складову Всесвіту з її неповторним призначенням, місією, враховуючи як зовнішні, так і внутрішні аспекти функціонування людини, у її взаємовідносинах з соціо-природним довкіллям і Космосом.

Сучасна людина повинна усвідомлювати, як важливо для неї розвивати і зміцнювати власну духовність, яка сприяє гармонійній взаємодії біопольової оболонки людини з космопланетарним світом, забезпечуючи її духовне, психічне, соціальне і фізичне здоров'я, і, відповідно, інформаційно-енергетичну захищеність від негативних, руйнівних інформаційно-енергетичних впливів інших людей та довкілля.

Антиподом поняття «духовність», її протилежністю є бездуховність, бездушність, безсердечність. За словами В. С. Безрукової «бездуховність – властивість особи, життєдіяльність якої знаходиться у повному протиріччі із законами природи, суспільства і моральними догматами віри... . Бездуховність – це криза духу, а, отже, і криза людини. Вона проявляється у формі помилкового світогляду, підміні мети життя її засобами, душевної грубості і егоїзму, у формі різних пристрастей і вад, у відсутності цілісної картини світу, у нездатності людини розрізнати добро і зло. Бездуховність руйнівна як для самої людини, так і згубна для суспільства в цілому, це вірна ознака відхилення від Істини, Добра і Любові, від духовності як стрижня людської життєдіяльності» [2].

Велика увага дослідженню змісту, сутності, форм вияву бездуховності як руйнівного чинника людини, і, відповідно, світу приділяється у християнському віровченні (Фома Аквінський, Григорій Палама, Марк Євгенік, Преподобний Макарій Великий та ін.). Це питання досліджували такі видатні мислителі ХХ ст. як М. Бердяєв, В. Вернадський, І. Ільїн, Е. Фром, А. Швейцер, а також такі сучасні вчені як В. Безрукова, А. Васильчук, Є. Гонікман, В. Казначеев, В. Кафарський, А. Мартинов, Г. Шевченко та ін.

На думку християнських богословів, мислителів минулого і сучасності, проблема духовності-бездуховності – це вічна проблема *добра і зла*. Фома Аквінський розумів зло як своєрідне впирання Богів, як духовний розрив з Творцем, відхід від благих добрих намірів праведного життя, тобто за межі, визначені Богом. Добро ж християнський богослов пов'язував з прагненням людини до духовності.

Зло, – пише святитель Василь Великий, – це не жива одухотворена сутність, а стан души, протилежний добродіянню і породжений ... через відпадання від добра [1, с. 69–70].

Аналізуючи духовну сутність понять «добра» і «зла» видатний мислитель-гуманіст ХХ ст. А. Швейцер писав, що добро спрямоване на збереження та розвиток життя, зло ж – це те, що знижує вартість життя або перешкоджає його нормальному існуванню.

Аналогічні міркування ми зустрічаємо у Е. Фрома, який розглядав зло як специфічно людський феномен, як спроби регресувати до антилюдського стану і знищити специфічно людське: розум, любов, свободу. На думку дослідника, найбільшим злом є пориви, що спрямовані проти життя [9, с. 106–107; 192]. Відомий

психолог увів такі поняття, як «синдром розкладання» і «синдром росту» як протилежні напрями «руху людини» до живого або мертвого, до добра чи зла, духовного або бездуховного.

Отже, як свідчить аналіз літератури з проблеми дослідження, поняття «бездуховність» тісно взаємопов'язане з усім антилюдським в людині, з відсутністю у людини зв'язків зі своєю Духовною Вітчизною, з невірою в Бога, з порожнечою власної душі, відсутністю усього «святого і непорушного». Це мертвий стан людської душі, антилюдський рівень існування, де замість вищого стверджується нижче, замість вічного – тимчасове, тлінне, замість прекрасного і правдивого – помилкове і фальшиве. Духовна людина своїми думками, словами, емоціями, почуттями випромінює в навколишній простір позитивну, творчу, конструктивну енергію Любові, Добра, Творчості, дружельності, спокою, радості, співчуття, терпимості, толерантності, сердечності, людяності і багато інших позитивних якостей, які сприяють взаємодії, взаємодопомозі, співробітництву і об'єднанню людей у духовну єдність. Бездуховна ж людина навпаки випромінює енергію розладу, руйнації, агресії, зла, ненависті тощо.

Якщо духовна особистість пов'язана із світом духовним, який живить її і вона черпає з нього енергію, натхнення, сили, духовне, психічне, соціальне і фізичне здоров'я, то бездуховна людина, не маючи такого зв'язку, змушена жити за рахунок інших енергетичних ресурсів.

Відхід від духовності, егоцентрична спрямованість людини, не дотримання духовних принципів призводить до порушення гармонії у цілісній системі – інформаційно-енергетичній єдності з космопланетарним світом: людством, суспільством, Землею, Всесвітом. В результаті роз'єднання із загальним інформаційно-енергетичним простором, порушується взаємообмін, взаємодія між біополем людини і соціоприродним довкіллям і Космосом. Егоцентрична людина ніби «відрізається», «відключається» від животворних космічних енергій, які відновлюють, підживлюють, насичують людський організм, що і перетворює людину у закриту, замкнуту на самій собі систему, нездатною до розвитку. Такий «взаємообмін з самим собою» стає однією із причин ослаблення духовно-душевного стану, імунітету, виникнення хвороб на духовному, психічному, соціальному, фізичному рівнях буття, і призводить, врешті – решт, до поступової деградації, саморуйнування і самознищення, оскільки будь-яка замкнута (замкнута на собі) система стає не життєздатною, і рано чи пізно гине.

Упродовж усього земного життя людина здатна до накопичення як духовного, так і бездуховного досвіду. Вона сама особисто формує власну духовність шляхом сталої внутрішньої праці щодо власного духовного самовдосконалення. За відсутності такого прагнення до духовності, особистість стає «духовно нерухомою», що рівнозначно загибелі духовності.

Отже, проблема духовності-бездуховності – це не тільки проблема добра – зла, а передусім проблема духовного, психічного, соціального і фізичного здоров'я людини, суспільства, світу. Ця проблема тісно взаємопов'язана з гармонією внутрішніх взаємин складових в інформаційно-енергетичній системній взаємодії: Людина – Суспільство – Земля – Всесвіт.

Методологія. Синергетичний, міждисциплінарний підхід, що ґрунтується на основі аналізу, синтезу та узагальнення наукових першоджерел та праць християнських богословів.

Результаті та їх аналіз. Отже, людина, як космопланетарний феномен, надскладна інформаційно-енергетична складова біосфери, ноосфери, Всесвіту, повинна жити і діяти за універсальними духовними законами, еволюціонуючи у взаємозв'язку і взаємодії з космопланетарним світом.

І лише високий духовний рівень людини утворює життєтворчу єдність, співзвучність людини з космопланетарним світом, їх гармонійну та адекватну інформаційно-енергетичну взаємодію, взаємообмін, як з соціально-природним довкіллям (насиченість її організму життєвою силою), так і з Космосом (підживленням її космічною, духовною енергією). Саме висока духовність особистості

забезпечує духовний імунітет, духовне здоров'я людини, і, відповідно, суспільства в інформаційно-енергетичній системній взаємодії: Людина – Суспільство – Земля – Всесвіт.

Висновки. 1. Підвищення рівня духовності людини і суспільства є актуальною проблемою упродовж усієї історії людства. Як свідчить історія – загибель усіх минулих цивілізацій починалася саме з духовно-моральної деградації людини і, відповідно, суспільства. Суспільство, позбавлене духовності, не життєздатне. 2. Духовну основу суспільства складають люди і саме вони визначають його життєздатність. Рівень духовності кожної особи складає загальну картину духовності суспільства, цивілізації, від якої, значною мірою, залежить основний вектор розвитку людства. Отже, від кожного з членів суспільства залежить духовне здоров'я суспільства, його прогрес і еволюція. 3. Проблема духовності, духовного здоров'я особистості – це глобальна проблема, що пов'язана з духовним, психічним, соціальним, фізичним здоров'ям не лише окремої людини, але й людства, суспільства, цивілізації, планети, які на інформаційно-енергетичному рівні тісно взаємопов'язані між собою і уявляють єдину планетарну систему – активну складову космопланетарного світу. 4. І як справедливо зазначав М. Бердяєв, «завоювання духовності, – це найголовніше завдання людського життя».

Список літератури

1. *Архієпископ Волоколамський Іларіон (Алфеев)*. Таїнство віри: Вступ до православного Богослов'я. – К., 2009. – С. 69–70.
2. *Безрукова В. С.* Основы духовной культуры: Энциклопедический словарь педагога. – Екатеринбург, 2000. – 937 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: studycoc.ru>doc...osnovy-duhovnoj...nciklopedicheskij.ir.kneu.edu.ua:...8080>bitstream/2010/8385/1...355.pdf.
3. *Бердяев Н. А.* Экзистенциальная диалектика божественного и человеческого // Мир философии. – 1991. – Ч. 2. – С. 158–161.
4. *Вернадский В. И.* Биосфера и ноосфера. – М.: Рольф, 2002. – 576 с.
5. *Казначеев В. П., Спиринов Е. А.* Космопланетарный феномен человека: Проблемы комплексного изучения. – Новосибирск: Наука. Сибирское отделение, 1991. – 304 с.
6. *Мартынов А. В.* Исповедимый путь. – М.: Прометей, 1990. – 166 с.
7. *Маслоу А.* Психология бытия. – М.: Рефл-бук, Ваклер, 1997. – 304 с.
8. *Митрополит Иерофей (Влахос)*. Православная психотерапия: святоотеческий курс лечения души. – К.: Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2004. – 368 с.
9. *Фромм Э.* Душа человека. – М.: Республика, 1992. – 430 с.

ДУХОВНОСТЬ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ФАКТОР ДУХОВНОГО ЗДОРОВЬЯ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА (в контексте учения о ноосфере В. Вернадского)

Т. Г. Тюріна, А. М. Зачепа (Львов)

В статье рассмотрены проблемы духовного здоровья личности и общества в контексте учения о биосфере и ноосфере В. Вернадского; показана тесная взаимосвязь и взаимодействие между духовным здоровьем человека и духовным здоровьем общества, человечества, цивилизации, планеты, поскольку на информационно-энергетическом уровне они являются единой планетарной системой – активной составляющей космопланетарного мира.

Ключевые слова: биосфера, ноосфера; человек как единство космического и земного начал, гармоничная составляющая космопланетарного мира, духовность, бездуховность, духовное здоровье, биополе, информационно-энергетическое взаимодействие.

SPIRITUALIZATION AS FACTOR OF SPIRITUAL HEALTH OF A PERSON AND SOCIETY (in the context of the doctrine about biosphere and noosphere of V. I. Vernadsky)

T. G. Tyurina¹, A. M. Zachepa² (Lviv, Ukraine)

¹«Lviv Polytechnic» National University; ²Lviv Akademia Drukarstva

The article considers issues of spiritual health of a person and society in the context of the doctrine about biosphere and noosphere of V. I. Vernadsky; close relationship and interaction between

an individual's spiritual health and the spiritual health of society, humanity, civilization, the planet is shown, because on the information-energy level they are the integral Cosmo-planetary system, active component of the Cosmo-planetary world.

Key words: biosphere, noosphere; individual as a unity of cosmic and terrestrial beginning, a harmonious component of the Cosmo-planetary world, spirituality, de-spiritualization, spiritual health, biofield, energy-informational interaction.